

ONTMOETING

Onze senioren op een andere manier begeleiden dankzij de Montessori-filosofie

» Voor begeleiding van kleine kinderen is ze heel bekend. Maar de Montessori-filosofie vindt nu ook haar plaats in onze woonzorgcentrum waar onze senioren, met begeleiding aangepast aan hun capaciteiten en noden, worden gestimuleerd tot meer onafhankelijkheid en autonomie. Die filosofie vereist echter dat het geldende systeem volledig wordt herzien *Een woordje uitleg.*

 Sigrid Descamps

De Montessori-pedagogie, waarvoor Maria Montessori in 1896 de grondslag legde, is gestoeld op waarnemingen van deze vrouwelijke arts – de eerste in Italië – bij kinderen. Montessori ontdekte dat ze allemaal, zelfs wanneer ze grote tekortkomingen vertoonden, in staat waren tot een grote autonomie, zelfdiscipline, concentratie, communicatie en zelfontplooiing, als ze maar konden evolueren in een omgeving die aangepast was aan het uitdrukken van hun mogelijkheden en hun wensen.

« Help mij om het alleen te doen »

Dat is het credo van deze pedagogie, die het kind en zijn ontplooiing in het centrum plaatst van het leerproces. Dat credo vindt een echo bij senioren sinds de Amerikaanse hoogleraar Cameron Camp, gespecialiseerd in de begeleiding van ouderen, onder de indruk kwam van de relevantie van instrumenten en waarden die Montessori naar voor schuift in sommige scholen. Hij vertaalde de theorie voor ouderen in de jaren 90, vooral voor mensen met cognitieve stoornissen zoals de ziekte van Alzheimer. Het gaat er nochtans niet om deze mensen te infantiliseren, zegt Simon Erkes, die aan het hoofd staat van de vzw Senior Montessori in Brussel: « Dit wil niet zeggen dat volgens ons de cognitieve waarden van onze ouderen opnieuw worden zoals die van kinderen,

maar dat we hen op dezelfde positieve en vertrouwensvolle manier moeten benaderen, net zoals Maria Montessori dat deed. Als een mens kijken naar een mens”. Simon Erkes verduidelijkt « Het gaat niet over een methode maar over een andere kijk op hulp en begeleiding, gericht op autonomie en onafhankelijkheid. Autonomie, in de betekenis van vrijheid van keuze: ik verplicht de persoon niet om te doen wat ik goed voor hem vind, maar ik help hem om te kiezen wat voor hem zinvol is, ongeacht zijn leeftijd en zijn cognitieve vermogens. Onafhankelijkheid verwijst naar vrijheid van handelen, naar vermogen om te handelen: ik maak het voor een persoon mogelijk verder te gaan met wat hij kan. Als je de twee begrippen samenbrengt, wil dit zeggen dat ik het voor die persoon mogelijk maak de dingen te doen die hij graag doet en die hij kan doen. Dat geeft een positievere visie op ouderdom, zelfs als de veroudering moeilijk blijkt op cognitief vlak». Je moet iemand dus helpen om te beslissen en om te doen, en niet beslissen en doen in zijn plaats.

De dingen van elke dag weer aanleren

De Montessori-benadering is gebaseerd op drie assen : de persoon moet weer het gevoel krijgen dat hij controle heeft over zijn leven – « dat verloopt langs de mogelijkheid zijn keuzes te

maken en die ook gerespecteerd te weten»; hij moet gesteund worden in engagementen voor activiteiten die voor hem zinvol zijn – « de persoon moet dingen doen die hij interessant vindt en niet die een professionele begeleider goed voor hem vindt »; hij moet weer het gevoel krijgen dat hij deel uitmaakt van een groep. In de praktijk komt dit neer op observeren: men zal de capaciteiten opsporen die intact zijn – « de traditionele geneeskunde heeft vaak de neiging om zich te concentreren op wat verloren is en geen rekening te houden met wat nog wel gaat » - en op basis daarvan het dagelijks leven uitbouwen. Men zal dan een omgeving en activiteiten inrichten en aanpassen, zowel individueel als collectief, die zinvol zijn voor de bewoners en op die manier hun autonomie versterken, (opnieuw) sociale contacten leggen of het groepsgevoel (weer) opbouwen. « Dat vraagt dat iedereen hierbij betrokken wordt, dat de organisatie opnieuw wordt bekeken, dat schotten tussen verschillende zorgberoepen worden opgeheven, en dat werkt », zegt Simon Erkes. In instellingen waar dit werd toegepast was een echte verandering merkbaar. Waar vroeger mensen werden vastgebonden – voor hun veiligheid – gebeurt dat niet meer, slapen ze 's nachts, nemen ze deel aan het samenleven, maken ze maaltijden klaar, kunnen ze zich zelfstandig aankleden, zelfstandig eten... Er zijn zelfs plaatsen waar de bewoners sollicitatiegesprekken hebben met het personeel want uiteindelijk zijn zij het best geplaatst om te evalueren wat ze nodig hebben.

Sébastien Vanden Berghe, therapeut en sociocultureel animator, die dagelijks de Montessori-benadering toepast, en ook bij Residentie Azalea te Evere, is het hier volmondig mee eens: « Alles wordt een onderwerp voor animatie. Senioren worden aangespoord om weer bezit te nemen van de plek waar ze leven. Ze organiseren mee workshops waardoor ze er directe actoren van worden; ze leren verantwoordelijkheid te nemen voor hun leefomgeving: ze kiezen de inrichting, geven de planten water, verwelkomen de nieuwe residenten, zetten een systeem op van peterschap tussen oude en nieuwe gezichten. Uiteindelijk leven ze daar 24 uur op 24 en is het meer aan hen om die plek te verdedigen dan

aan het personeel dat daar dagelijks 10 uur doorbrengt. Ze krijgen ook opdrachten uit het dagelijks leven, net zoals thuis: schoonmaken, maaltijden klaarmaken enz. Ze mogen ook beslissen wanneer ze niets willen doen, dat heeft ook zijn belang. Sinds een klein jaar passen we deze filosofie toe in woonzorgcentrum «Azalea ». De veranderingen gaan geleidelijk, maar zijn al zichtbaar! ». Een benadering dus die deugd doet, maar die je spijtig genoeg enkel kan toepassen als je je hele systeem in vraag stelt ...

Een echte transformatie

« Senior Montessori » werd opgericht in 2016 en werkt momenteel met een dertigtal huizen in Brussel en Wallonië (de vzw begint vanaf 2020 met opleidingen in Vlaanderen nvdr). Dat is goed nieuws maar volgens de verantwoordelijke is dat nog niet genoeg. Volgens hem moet ons hele systeem herbekeken worden. « Een echte bewustwording is nodig. Het model zoals we het kennen voldoet niet meer. Het leven in de woonzorgcentrum is te hard geworden, voor de bewoners en voor het personeel. En dan spreken we nog niet over de weerslag op de families. Het zijn al te vaak fabrieken, met geminuteerde taken, afgebakende beroepen, opgelegde ritmes en een efficiënte manier van leven. Vanuit economisch oogpunt lijkt dat interessanter maar menselijk gesproken is het een zootje! Dat leidt tot burn-out, en de bewoners kruipen in hun schulp, voelen zich geïsoleerd, dit leidt tot agressiviteit ... Wie kiest voor leven in een instelling kiest niet voor dit soort leven. We moeten het model volledig herzien en niet vertrekken van wat nodig is voor de instellingen, maar van wat nodig is voor hun bewoners ». Sébastien voegt hier nog aan toe: « Voor mij is Montessori de toekomst; het is een menselijke benadering die wereldwijd verspreid moet worden. Maar dat vraagt inderdaad dat ieders mentaliteit verandert, van het personeel en van de senioren die zich ook bewust moeten worden van de noodzaak hun leven weer in handen te nemen. Natuurlijk is er schrik voor verandering, is er een zekere passiviteit. Het is een strijd die we op verschillende niveaus moeten aangaan, maar het loont echt de moeite».

Vzw Senior Montessori :

www.senior-montessori.org